

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ПРИ НАРАХУВАННІ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ТА ПЕНІ В ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти сутності фінансових санкцій. Запропоновано фактори найбільшого впливу на процес нарахування штрафних санкцій та пені в процесі адміністрування податків. Розглянуто їх передумови та заходи щодо покращення умов нарахування фінансових санкцій органами контролю.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты сущности финансовых санкций. Предложены факторы наибольшего влияния на процесс начисления штрафных санкций и пени в процессе администрирования налогов. Рассмотрены их предпосылки и меры по улучшению условий начисления финансовых санкций контролирующими органами.

Annotation. The article deals with theoretical aspects of the nature of financial sanctions. The factors of the greatest influence on the process of calculating fines and penalties in the process of tax administration are given. Their preconditions and measures as to improving the terms of financial sanctions by supervisory authorities are considered.

Ключові слова: адміністрування податків, фінансові санкції, штрафні санкції, пеня, органи контролю, правопорушення.

Ефективність податкової сфери залишається одним із ключових чинників економічного розвитку та фактором фінансової стабільності для будь-якої держави [1, с. 6–7]. Однією зі складових забезпечення такої мети є адміністрування податків, що передбачає усвідомлення платниками податків необхідності своєчасної та повної сплати податків та є однією з умов зміцнення економіки держави, наповненості державних бюджетів різних рівнів, а також регулювання відносин щодо дотримання норм податкового законодавства та застосування відповідальності.

Поняття адміністрування податків може бути охарактеризоване з урахуванням думки Ю. Б. Іванова, А. І. Крисоватого, А. Я. Кізима та В. В. Карпової [2, с. 186], як "процедура реалізації прав і обов'язків суб'єктів податкового права щодо узгодження й погашення податкових зобов'язань", яка безпосередньо передбачає застосування відповідальності в разі порушення податкового законодавства, а особливо фінансових санкцій у процесі попереднього узгодження та подальшого погашення розміру податкових зобов'язань. Саме це робить актуальним тему визначення факторів впливу на процес нарахування штрафних санкцій та пені в процесі адміністрування податків.

Метою статті є визначення та аналіз чинників, які впливають на процес нарахування фінансових санкцій у процесі адміністрування податків і зборів.

Згідно із поставленою метою сформульовано такі завдання:

розглянути теоретичні аспекти сутності та процесу нарахування штрафних санкцій та пені;

визначити та проаналізувати ряд чинників, які здійснюють найбільший вплив на нарахування фінансових санкцій у процесі адміністрування податків та зборів.

Різні аспекти цієї теми вивчалися українськими вченими, такими, як О. М. Бандурка [3], Ю. Б. Іванов [2], В. В. Карпова [2], А. Я. Кізима, А. І., Крисоватий [2], І. І. Кучеров [5], М. П. Кучерявенко [6], В. Д. Понікаров [3], С. М. Попова [3], В. В. Спасибо [7].

На сьогодні досить поширеним є допущення платниками податків порушень норм податкового законодавства через його часту зміну, низький рівень податкової культури, що призводить до вживання органами контролю відповідних заходів, що знаходять своє відображення в адмініструванні податків і зборів.

Найпоширенішим видом відповідальності є фінансова – штрафні (фінансові) санкції та/або пеня [3, с. 153]. Згідно із пп. 14.1.265 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України [4] штрафна санкція становить плату у вигляді фіксованої суми та/або відсотків, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства, а також штрафні санкції за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності. А пеня, у свою чергу, становитиме суму коштів у вигляді відсотків, нарахованих на суми грошових зобов'язань, не сплачених у встановлені законодавством строки, відповідно до пп. 14.1.162 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України [3, с. 153–155; 4].

Під видами фінансових санкцій маються на увазі: штрафи; штрафи і пеня; штрафи, пеня та інші заходи примусового характеру. Такої позиції дотримуються такі вчені, як І. І. Кучеров [5, с. 242–244] (санкції за порушення законодавства про податки і збори, які полягають у стягненні пені за прострочення сплати податків, є правовідновлювальними, а ті санкції, що передбачають стягнення штрафів, – каральними), М. П. Кучерявенко [6, с. 189] (до штрафних санкцій включав юридичні наслідки, що виникають в разі недотримання чи порушення норм податкового права), В. В. Спасибо [7]. Але автор дотримується думки, що донарахування – це лише конституційний обов'язок платника податків сплачувати податки та збори і застосовується лише як засіб повноти нарахування та

Особливістю відповідальності за порушення податкового законодавства є її компенсаційно-каральний характер, який полягає у необхідності відшкодування державі збитків, що виникли внаслідок недоотримання коштів бюджетом різних рівнів [3, с. 153–155], що показує природу фінансових санкцій.

У процесі адміністрування податків виникає ряд чинників, які впливають на нарахування фінансових санкцій у процесі вчинення податкових правопорушень платниками податків. Такі фактори впливу можна класифікувати як:

зовнішні фактори (які виникають внаслідок податкових відносин платників податків та органів контролю в процесі адміністрування);

внутрішні фактори (виникають внаслідок безпосереднього здійснення механізму адміністрування податків органами контролю на організаційно-управлінському рівні).

Виділені зовнішні фактори впливу на процес нарахування штрафних санкцій та пені в процесі адміністрування податків були запропоновані автором, зважаючи на стан податкової системи в такому вигляді:

наявність зворотного зв'язку орган Державної податкової служби України (далі за текстом – орган ДПС України) – платник податків для покращення відносин та підвищення іміджу ДПС України, шляхом реалізації масово-роз'яснювальної роботи;

кількість податкових правопорушень, здійснених платниками податків (мається на увазі визначення повторюваності одного й того ж правопорушення платником та відповідно розрахунок фінансових санкцій);

рівень податкової культури платників податків (на сьогодні це досить актуальне питання, оскільки сумлінність платника податків призведе до зменшення рівня правопорушень та застосування штрафних санкцій);

ступінь ухилення платників від оподаткування, що інколи призводить до створення фіктивних платників податків та ускладнення процесу нарахування штрафних санкцій, а точніше настання моменту правотворчості;

складність та мінливість податкового законодавства, що призводить до зниження освіченості платників.

Особливістю даних факторів впливу є те, що незалежно від поведінки органів ДПС, які, у свою чергу, згідно з ч. 2 ст. 19 Конституції України [8] зобов'язані діяти на підставі та в межах повноважень, які встановлені законодавством України, мають вплив не тільки на сам процес нарахування штрафних санкцій, але й на сам процес адміністрування податків взагалі, рівень наповнюваності бюджетів країни. Та певною мірою вони можуть породжувати фактори внутрішнього впливу.

Внутрішніми факторами впливу будуть відповідно чинники, з якими стикаються податкові органи при технічних аспектах нарахування штрафних санкцій на організаційно-управлінському рівні.

Зокрема, вони зумовлені безпосереднім порядком процедури стягнення фінансових санкцій, що складається з послідовних етапів:

фіксування конкретного факту податкового правопорушення;

ухвалення рішення про притягнення до відповідальності;

виконання рішення про застосування штрафної санкції – сплата штрафу.

Таким чином, можна сформулювати, які існують фактори внутрішнього впливу, а саме:

рівень затратності адміністрування податків та автоматизації робочих місць;

швидкість обміну інформацією між внутрішніми підрозділами органу ДПС та за необхідністю з податковою міліцією;

наявність компетентного складу співробітників та достатньої їх кількості для забезпечення вчасного та в повному обсязі виконання поставлених завдань у процесі прийняття документації від платників податків;

рівень корупції всередині податкового органу;

наявність пов'язаних осіб у процесі нарахування штрафних санкцій та пені чи ухвалення рішення про застосування санкцій;

застарілість даних при сповіщенні платника податків на момент сплати санкції, що призводить все одно до зростання обсягу коштів, які платник повинен сплатити до бюджету.

Насамперед, процес нарахування штрафних санкцій та пені, а особливо факторів, які на нього впливають, має лише технічний характер та зумовлюється факторами, які надалі й будуть регулювати процес нарахування (зовнішні фактори), а якість цієї процедури буде відбивати система податкового контролю, тобто внутрішні чинники різної природи походження в середовищі податкового органу (внутрішні фактори), але на різних етапах розвитку податкової системи вони будуть відрізнятися один від одного. Одним із достатньо вагомих факторів також можна вважати природу самого правопорушення, за яке накладено фінансові санкції, а точніше правильності виявлення такого правопорушення, оскільки на сьогодні особливо актуальні інтелектуальні правопорушення податкового законодавства [3, с. 154–155].

Особливостями визначення факторів впливу при нарахуванні штрафних санкцій та пені на сьогодні є оцінювання поведінки платника, виявлення намірів ухилитися від оподаткування, невідлення в повному обсязі об'єкта оподаткування, приховування інформації.

Вплинути на поведінку платника в контексті досліджуваної теми можна за допомогою забезпечення стабільного та зрозумілого податкового законодавства; оптимізації податкових ставок; забезпечення такого співвідношення між величиною граничної ставки податку і граничної ставки штрафних санкцій за порушення податкового законодавства, за якого остання переважає; забезпечення невідворотності покарання в разі виявлення таких фактів ухилення; формування національної податкової свідомості [9, с. 281].

Процес адміністрування податків тісно пов'язаний із процедурою нарахування фінансових санкцій, а саме є основою для проведення роботи щодо їх застосування, повноти та правильності їх нарахування. На кожному етапі такого процесу факторами впливу будуть різні категорії, а визначити їх питому вагу між собою (перевагу зовнішніх чи внутрішніх за характером дії) досить складно, оскільки проблема розглядалась вченими лише в розрізі окремих питань та потребує подальшого розвитку, адже податкова система України перебуває на стадії розвитку, систематизації та гармонізації податкового законодавства.

Наук. керівн. Коновалов М. І.

/ Бандурка О. М., Понікаров В. Д., Попова С. М. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.
4. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua. 5. Кучеров И. И. Налоговое право России : курс лекций / Кучеров И. И. – М. : Учебно-консультационный центр "ЮрИнфоР", 2001. – 360 с. 6. Податкове право : навч. посібн. / Г. В. Бех, О. О. Кобильнік та ін. ; за ред. проф. М. П. Кучерявенка. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 400 с. 7. Спасибо В. В. Перспективи реформування інституту пені у податковому праві України / Спасибо В. В. // Адвокат. – 2010. – № 2(113). – С. 28–31. 8. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к /96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua. 9. Томнюк Т. Л. Ухилення від оподаткування: сутність, методи реалізації та економічні наслідки / Томнюк Т. Л., Купріянов О. О. // Сталій розвиток економіки : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – С. 279–282.